

LUNDS
UNIVERSITET

Breivik- bilden av en terrorist

En jämförelse mellan mediers och akademins förståelse av begreppet
terrorism i fallet Anders Behring Breivik

Thérèse Bennshagen
Avdelningen för mänskliga rättigheter
Historiska institutionen
Kurskod: MRSK61
Termin: Vårterminen 2016
Handledare: Rouzbeh Parsi
Omfång: 13440 ord

Abstract

One great obstacle in the war against terrorism is the fact that we can't seem to agree upon its definition and on who we call terrorist. This confusion can be found in both the academic world and in the media. This study aims to shed light on this issue and highlight one aspect of the concept by looking more closely into the case of the Norwegian man Anders Behring Breivik and the massmurders he committed. By using a qualitative content analysis as a method and a media framing perspective the study scrutinizes the way that the media use the word terrorism and how they shape the understanding of what makes a terrorist. This is done in order to be able to compare those results to ideas about the definition terrorism from the academic world. This will lead to a deeper understanding about the concept terrorism by comparing the academic world's understanding of it to the media's use of the concept. Some of the conclusions of the study are that both the media and the academic world highlight the political aspect and the intentions of the culprit as central parts as they both discuss the aspect of the lone wolf perpetrator acting and the question of whether he belongs to some sort of community. Some of the differences between these two spheres are that academic world places more emphasise on the concepts defining difficulties and that the media discuss the question of whether Breivik was "one of us".

Keywords: terrorism, terrorists, Anders Behring Breivik, lone wolf terrorism, lone wolf terrorist, qualitative content analysis, Utøya, media framing.

Något som är det största hindret i arbetet mot terrorism är att vi inte kan nå konsensus om vad terrorism är och vilka som klassas som terrorister. Detta skapar stor förvirring inom både akademins tolkning av fenomenet men också inom medias rapportering av det. Denna studie syftar till att förtydliga begreppet genom att undersöka hur akademien och media på olika sätt tolkar och använder sig av begreppet. Genom att göra en kvalitativ innehållsanalys på svensk dagspress rapportering av Anders Behring Breiviks terrordåd i Norge den 22 juli 2011 söker denna

studien att bättre förstå hur media konstruerar begreppet terrorism och terrorist. Dessutom använder sig denna studie av ett media framing perspektiv för att djupare kunna undersöka vad som styr vilka vinklar som media applicerar i sin rapportering, och som i detta fall styr hur Breivik framställs. Detta för att sedan kunna jämföra med de idéer som akademien redogör när de försöker belysa ut begreppet. Några av de likheter mellan akademins och medias förståelse av begreppet är att de båda lyfter det politiska och avsikten som centrala samt att de diskuterar frågan om "ensamma män" samtidigt som de tar upp frågan om ifall dessa är en del av ett samfund. Ett par skillnader mellan dessa två är att de behandlar frågan om begreppets betydelse olika samt frågan om ifall Breivik var "en av oss".

Nyckelord: terrorism, terrorister, Anders Behring Breivik, ensamvargsterrorism, ensamvargsterrorist, Utøya, kvalitativ innehållsanalys, media framing.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	PROBLEMFORMULERING, SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.2	MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR	3
1.2.1	PRIMÄRMATERIAL	3
1.2.2	KÄLLKRITIK	5
2	METOD OCH TEORI	6
2.1	METOD	6
2.2	TEORI	8
3	LITTERATURÖVERSIKT OCH TIDIGARE FORSKNING	11
3.1	TERRORISM	11
3.1.1	DEBATTEN KRING BEGREPPET	12
3.1.2	ENSAMVARGS-TERRORISM	15
3.2	ÖVERGRIPANDE TEMAN SAMT STUDIENS BIDRAG TILL FORSKNINGSFÄLTET	18
4	BAKGRUND	20
4.1	FREDAGEN DEN 22 JULI 2011	20
5	UNDERSÖKNINGEN AV MEDIA	21
5.1	BILDEN AV BREIVIK	21
5.2	ETT POLITISKT FENOMEN	24
5.2.1	VEM?	24
5.2.2	INSPIRATION	26
5.2.3	SYFTE	28
5.2.4	"VÅR TERRORIST"	30
6	ANALYS	32
	REFERENSER	39

1 Inledning

”Terrorism är en social konstruktion. En tolkning av händelser och deras förmodade orsaker”¹

Den 22 juli 2011 har kommit att bli ett viktigt datum i Norges och Nordens historia. Det var dagen då högerextremisten Anders Behring Breivik sprängde en bomb i regeringskvarteret i Oslo för att sedan skjuta till döds 69 personer på ön Utøya under Arbeidernes Ungdomsfylkings sommarläger. Dessa händelser har haft stor påverkan på det norska och nordiska samhällena, bland annat på grund av att dessa terroristdåd hände på en plats där vi inte förväntar oss att det ska ske sådana saker. Detta har fått frågan om vad som är terrorism och vem som är en terrorist att bli synlig. Inte minst då det tidigt i medias rapportering beskrevs som terrorism. För hur tolkar vi vad Breivik gjorde och ifall han ska ses som en terrorist eller inte?

Frågan om vad som är terrorism och vem som är terrorist är ett flitigt debatterat ämne inom akademien. Även media tar upp detta stundvis, då ofta med fokus på vilka som vi kallar för terrorister. Men trots detta finns det ingen allmänt accepterad och allestädes rådande definition av begreppet. Precis som citatet ovan skriver är terrorismbegreppet snarare ett verktyg som vi skapat för att sedan kunna tolka olika händelser och vad vi tror är deras orsak. Det faktum att vi inte har en bestämd definition gör begreppets innebörd till stor del kontextuell. Dessutom är det i hög grad politiskt ord. När Bush väljer att starta ett krig mot terrorn kanske vi inte är överens om vad det innebär, men det får ändå oerhörda politiska konsekvenser. Dessutom när en grupp pekats ut som en terroristgrupp säger det också något om vilka åtgärder som får tas i bekämpandet mot dessa. En aspekt av begreppets svårdefinierbarhet är att det inte heller råder konsensus ifall personen som får kallas terrorist måste tillhöra ett nätverk. Den klassiska bilden av en terrorist är idag för många en muslimsk fundamentalistisk man som är med i Al Qaida eller någon av dess filialer. Trots detta finns det många forskare inom fältet som häv-

¹ Spaaij, R. F. J., *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Springer, Dordrecht, 2012, s. 15, (min översättning).

dar att terroristhandlingar även kan utföras av individer som inte har någon direkt koppling till en organisation. USA:s president Barack Obama har till och med pekat ut dessa ”ensamvargar” som ett större hot idag än storskaliga terroristoperationer.² Fallet Breivik är intressant att se närmare på då han avviker från stereotypen av en terrorist då han är blond, kristen och agerade själv.

Jag har valt att se närmare på Anders Behring Breivik och hur han tolkades för att kunna undersöka närmare hur vi ser på vad som är terrorism och vem som är terrorist. Detta kommer jag att göra genom att göra en kvalitativ innehållsanalys på svensk medias rapportering av fallet och sedan jämföra detta med den akademiska förståelse av begreppet.³ Jag kommer även att tillämpa media framing teori för att djupare kunna undersöka vad som styr medias rapportering kring en specifik händelse/fråga. Mer om på vilket sätt jag gör detta presenteras i kapitel två.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställningar

Att begreppet terrorism är oklart är något som har behandlats inom akademien och det har bl.a. gjorts undersökningar av hur akademien på olika sätt använder sig av begreppet. Även media har stundvis diskuterat detta och då i synnerhet frågan om vem som kallas terrorist. Mitt syfte med den här undersökningen är att bidra inom det fältet genom att jämföra dessa två sfärers förståelse och användning av begreppet terrorism, genom att se på fallet Anders Behring Breivik. Akademien och media är två sfärer som vid första anblicken ter sig mycket olika. De har olika skrivsätt, lyfter olika perspektiv och riktar sig mot olika grupper av läsare. Jag kommer att undersöka hur dessa två sfärer använder sig av och tolkar begreppet för att se vilka likheter och skillnader som finns mellan deras förståelse av terrorism. Detta kommer sedan att ge en fullare bild av vad som generellt inräknas i begreppet terrorism.

För att göra detta kommer jag att göra en kvalitativ innehållsanalys av svensk medias rapportering av fallet Breivik för att undersöka hur de beskrev honom (dvs. hur de beskrev terroristen) samt hur de beskrev hans motiv och orsak till att det hände (dvs.

² Reed, Jason, Obama says ”lone wolf terrorist” U.S. biggest threat, *Reuters*, 2011- 08-15. <http://www.reuters.com/article/us-usa-obama-security-idUSTRE77F6XI20110816>. (Hämtad 2016- 05-12).

³ För enkelhetens skull kommer jag härnäst att refererar till den akademiska förståelsen som akademien.

motiv och orsak till terroristhandlingen). Dessa resultat kommer jag sedan att i analysen jämföra med akademins syn på begreppet och vad som räknas in ifall terroristen agerar själv. Därför har jag gjort en mycket grundlig och lång forskningsöversikt, för att jag ska kunna lokalisera centrala tankar och idéer inom akademien, för att sedan kunna jämföra den med medias förståelse av begreppet. Mina frågeställningar är följande:

1. *Vad är den akademiska tolkningen och användandet av begreppet terrorism?*
2. *Hur förstår och beskriver svensk dagspress begreppet terrorism i fallet Anders Behring Breivik?*
3. *Vilka likheter och skillnader har dessa två när de skriver om terrorism?*

Det första jag kommer att göra är att gå igenom vad akademien skriver om när de diskuterar begreppets oklarhet samt vad de tar upp när det handlar om en individ som begår terrorhandlingar själv. Detta gör jag i min forskningsöversikt genom att se på ett flertal akademiska artiklar och böcker om ämnet. Därefter kommer jag att undersöka hur media skriver om Breivik för att lokalisera hur de behandlar ämnet terrorism. Detta gör jag genom att använda mig av en kvalitativ innehållsanalys på ett dussin artiklar från svenska dagstidningar. Dessutom kommer jag här att lägga till ett media framing-perspektiv för att djupare förstå vad som styr hur media vinklar. Slutligen kommer jag att jämföra de resultat jag fått fram från akademien och media, för att kunna se hur nära varandra deras förståelse av begreppet terrorism är och se vad vi kan utläsa om glappet mellan dessa två. Kvalitativt undersöks inte dessa fält jämbördigt, men denna utformning och avgränsning möjliggör för mig att kunna besvara mina frågor inom uppsatsens ramar.

1.2 Material och avgränsningar

1.2.1 Primärmaterial

Mitt primärmaterial består av sju nyhetsartiklar samt fem resonerande artiklar, dvs. ledare, krönikor, debattartiklar och dylikt. Syftet med mina tolv artiklar är att de ska ge mig en bild av *hur* media tolkade det som hände på Utøya och inte *vad* som objektivt hände. Det vill säga att jag inte undersöker vad exakt som hände den dagen, utan jag vill

undersöka hur media förstod vad som hände. Anledningen till att jag valt både nyhetsartiklar och resonerande artiklar är för att bättre kunna hitta artiklar som svarar på mina frågor och få en bredare bild av nyhetsrapporteringen. Hade jag endast sett på nyhetsartiklar hade jag stundvis fått en alltför kortfattad och inte tillräckligt analytisk bild. Men att även inkludera nyhetsartiklar ger mig en bredare bild av hur media tolkade och rapporterade vad som hände, och inte bara enstaka personers analyser kring händelsen. I det mediabrus som idag råder har det för mig varit av yttersta vikt att vara noggrann i min sökning efter det mest relevanta primärmaterial. Nyhetsflödet för Breivik-fallet är väldigt stort och tar upp många olika aspekter av händelsen. Därför har jag valt att sikta in mig på vissa teman och frågor och sedan hitta artiklar utefter dessa. Detta möjliggjorde för mig att sortera bort övriga aspekter och istället kunna fokusera på mitt syfte. Några aspekter som då utlämnats är artiklar som handlat om berättelser från offrena, om Breiviks tillvägagångssätt och hur han tillverkade bomben. Jag har även exkluderat artiklar som handlat om polisens berättelser om sin insats samt offentliga människors uttalanden om dåden. Tolv blev mitt magiska nummer dels då jag vill göra en kvalitativ studie, dels då artiklarna efter ett tag repeterar varandra. De teman som jag valde mina artiklar utifrån är: 1) beskrivningar av gärningsmannen, 2) de motiv och orsaker som utforskas. Dessa två teman valde jag för att de väl kopplade till forskningsfrågan och utgjorde en bra brygga till den vetenskapliga diskussionen. När det handlar om att avgöra om något är terrorism är dessa två frågor några som ofta dyker upp, dvs. vad vi vet om gärningsmannen samt vilka motiv hen har. Därför valde jag att undersöka dessa i mina utvalda artiklar.

Jag har valt att hämta mina artiklar från Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet då jag i denna studie vill undersöka den svenska (och nordiska) förståelsen av begreppet. En annan studie hade kunnat vara att undersöka ett annat lands tolkning av begreppet eller jämföra olika länders medias förståelse av terrorism. Jag valde Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet för att de är två av Sveriges största dagstidningar och är därför bra representanter för hur svensk media tolkade fallet Breivik. Artiklarna är skrivna av elva journalister samt från TT (Tidningarnas telegrambyrå- Sveriges nationella nyhetsbyrå). Detta är en styrka i mitt material då det inte kan påstås vara samma personer som tänker och tycker utan jag har strävat efter en bredare representation från journalister inom svensk dagspress. Dessa artiklar fick jag fram via deras tidningarnas respektive hemsida genom att använda ”Breivik” som sökord. Alla mina artiklar finns med som fullständiga referenser inklusive internetlänkar i min referenslista i slutet av

uppsatsen. Jag har främst artiklar som är publicerade dagarna efter bombattentatet och attacken på Utøya (mellan 24 juli-28 juli). Detta på grund av det stora antal artiklar som publicerades, främst då det fallet blev extremt uppmärksammat. De enstaka gånger jag valt artiklar som är publicerade senare har detta berott på att de på ett bra sätt beskriver mina fyra ovannämnda frågor och dessa är då relaterade till ny information om fallen (9 augusti, 30 november och 8 december).

1.2.2 Källkritik

Vanligtvis om man använder sig av tidningsartiklar är det extra viktigt att läsa dessa med ett kritiskt öga. Artiklar är sällan objektiva utan författaren har alltid ett syfte med varför hen skriver på ett visst sätt, vad hen lyfter och vilka ord hen väljer att använda. Mina artiklar har skrivits av journalister och skribenter hos Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter. Artiklarnas syfte har varit att informera om händelserna. Dock tolkar dessa artiklar in mycket och gör egna tolkningar av händelsen, i synnerhet inom ett väldigt kort tidsspann när händelserna fortfarande är färska. Detta är viktigt att ha i åtanke. Dock undviker jag detta problemet då mitt faktiskt syfte är att undersöka *hur* media skriver om händelsen. Mitt mål är inte att få en objektiv bild av vad som hände utan jag vill se hur tidningarna beskriver händelserna och gärningsmannen, för att få en bild av hur de rapporterar kring terrorism och hur de skriver om terroristerna. Att jag väljer att ha flera författare skulle kunna vara en kritik men är inte det i denna studie då det istället skapar en bredare bild av medias rapportering. Ytterligare en kritik är att jag väljer vilka aspekter i artiklarna som jag vill undersöka. Genom detta riskerar man självfallet att missa vissa delar. Dock har detta varit nödvändigt för mig då jag gör en kvalitativ studie och inte en kvantitativ.

Avslutningsvis vill jag i detta stycke även lägga till mig själv i min källkritik. Medvetet och mindre medvetet har jag gjort bedömningar i de texter som jag valt ut som användbara. Jag har gjort tolkningar av relevanta artiklar för att kunna svara på mina frågor. Detta är något som jag har i åtanke och jag har därför jobbat på att noggrant gå igenom mina texter flera gånger och ha ett klart huvud vid de tillfällena.

2 Metod och teori

2.1 Metod

I den här undersökningen har jag valt att använda mig av en kvalitativ innehållsanalys som metod för att svara på mina frågeställningar. En kvalitativ innehållsanalys är ett brett analysverktyg som kan användas på flera olika sätt. En innehållsanalys kan bland annat räkna omnämndet av något i en text, undersöka om en rapportering är objektiv, eller studera förändring i inställning till något i en text.⁴ Jag kommer att använda mig av den här metoden för att undersöka uppmärksamheten för ett specifikt ämne i massmedia. Närmare bestämt för att undersöka hur svensk dagspress uppmärksammar Breivik-fallet med fokus på hur de beskriver Breivik samt hur de pratar om hans motiv och orsak till att det hände. Genom att koda mina analysenheter (dvs. mina artiklar) kommer nyckelteman att framträda vilka jag sedan kommer att kunna analysera.⁵ Jag hade även kunnat använda mig av diskursanalys som metod, men då hade jag istället fokuserat på det utsagda i media, till skillnad från hur media faktiskt rapporterar. Min metod och tillvägagångssättet har jag hämtat dels från kapitlet *Innehållsanalys* i *Textens Mening och Makt*⁶, dels från artikeln *Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness*.⁷

När man använder sig av en innehållsanalys är det första steget att *avgränsa* materialet. Som nämnt i föregående kapitel har detta varit av yttersta vikt för mig då det finns så mycket tidningsmaterial om Breivik. Därför har jag gjort ett urval och plockat

⁴ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012, s. 52-53.

⁵ Wilson, Virginia, "Research Methods: Content Analysis", *Evidence Based Library and Information Practice*, 2011, s. 177.

⁶ Boréus & Bergström, 2012.

⁷ Hällgren Graneheim, Ulla & Lundman, Berit. "Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures, and measure to achieve trustworthiness". *Nurse Education today* 24, 2004, s. 105-112.

mina artiklar utifrån mina två teman. Dessa två teman utgör *kodschemat*, dvs. det instrumentet som anger vad det är som ska noteras i texten. Det är viktigt att poängtera att jag i den här processen har gjort en bedömning av vad som får räknas in.⁸ Efter att jag har mitt kodschema kan jag därefter plocka ut mina *kodningsenheter*. Dessa är de ord, fraser och meningar som svarar på mina frågor. När jag sedan har mina kodningsenheter är nästa steg att gruppera dessa i *kategorier*. Dessa kategorier kommer jag därefter att sortera i övergripande *teman*.⁹ Avslutningsvis återstår det sedan att tolka mina resultat utifrån mina frågeställningar, vilket jag kommer att göra i min analys.¹⁰ Bilden nedan visar hur jag går till väga:

Metodens styrka och anledningen till att jag valt den är att den skapar en bra överblick över ett stort material och låter mig att plocka ihop det som är relevant för att besvara mina frågeställningar. Det är metod som kan hjälpa till med att avslöja trender och teman, även om den inte kan tillskriva orsak till dessa.¹¹ Och detta är precis det min undersökning syftar till att göra. Det finns även nackdelar med min valda metod. För det första, när det betonas vissa aspekter sker detta på bekostnad av andra. Det vill säga, genom att förstärka något i en text skuggas automatiskt resten i texten. Dessutom bortser man även från det underförstådda, vilket alltid finns i en text. Ytterligare kritik mot min metod är att det läggs väldigt lite vikt vid sammanhangets betydelse.¹² Som alltid när man väljer att fokusera på endast vissa aspekter förloras den större förståelse för var dessa brottstycken existerar inom. För det tredje kan det även finnas ett trovärdighetsdilemma i hur materialet samlas in, hur mycket som samlas in, vad som exkluderats och

⁸ Boréus & Bergström, 2012, s. 54-55.

⁹ Hällgren Graneheim & Lundman, 2004, s. 106-107.

¹⁰ Boréus & Bergström, 2012, s. 59.

¹¹ Wilson, 2011, s. 178.

¹² Boréus & Bergström, 2012, s. 80.

hur det insamlade sedan tolkas.¹³ Men på grund av uppsatsens storlek och de frågor jag ställer, är det omöjligt att se till alla aspekter. Jag hade då haft ett alltför omfattande material och dessutom ett som upprepade sig en hel del. För att kunna svara på mina specifika frågor kan jag ha i åtanke att det jag hämtar från artiklarna existerar inom ett sammanhang men sammanhanget är inte i fokus i denna uppsatsen.

2.2 Teori

Jag har valt att använda mig av media framing som teori. Media framing handlar om att media ”ramar” in ett ämne genom att fokusera på vissa aspekter på bekostnad av andra. På så sätt berättar media för oss vad som är viktigt att veta och hur vi ska tycka kring det. Genom att paketera en fråga på ett särskilt sätt reduceras dess komplexitet genom att vissa aspekter blir mer framträdande. På så sätt blir det istället ett paket som är enklare att förstå för läsaren.¹⁴ Hur media ramar in vissa aspekter i ett ämne kan även ändras över tid vilket kan påverka allmänhetens syn på ämnet.¹⁵ I artikeln *”Talking about poverty: news framing of who is responsible for causing and fixing the problem”* skriver författarna om att många inom detta fält har fokuserat på att undersöka hur media presenterar ett visst ämnen genom att exempelvis testa intryck på en publik genom att rama in ett ämne olika.¹⁶ Färre har, fortsätter de, undersökt *vad* som gör att media ramar in på ett särskilt sätt. Artikeln belyser en studie i frame building (övers. ram-skapande) som behandlar frågan om vilka faktorer som kan influera medias selektiva användande av vissa ramar. Några av de som den nämner är sociala normer och kulturella värderingar, utgivarens politiska åsikter, vad som antas komma att sälja mest, och karaktären hos den individuella journalisten.¹⁷

Inom detta fält har jag valt att använda mig Amber E. Boydstun och Rebecca A. Glaziers artikel *”A Two-Tiered Method for Identifying Trends in Media Framing of*

¹³ Hällgren Graneheim & Lundman, 2004, s. 109-110.

¹⁴ Kim, Carvalho & Davies, s. 563-565.

¹⁵ Boydstun & Glazier, s. 707.

¹⁶ Kim, Carvalho & Davies, s. 563.

¹⁷ Ibid, s. 564-565.

Policy Issues- The Case of the War on Terror” som min teori.¹⁸ Artikeln slår ihop två olika tillvägagångssätt inom forskningen för media framing: att fokusera på ämnesspecifika ramar och att fokusera på generaliserande ramar. Det vill säga att undersöka teman i de specifika artiklarna men också undersöka teman genom de olika artiklarna. Boydstun och Glazier beskriver hur denna tvådelade metoden ger forskaren en bättre insikt i själva ämnet än de två delarna var för sig.¹⁹ Boydstun och Glazier använder sig vid den första nivån, den ämnesspecifika, av en innehållsanalys för att undersöka specifika teman gällande nyhetsrapporteringen av ”The War on Terror”.²⁰ Att de använder sig av samma metod som jag i den första inledande nivån ser jag endast som positivt då det visar hur väl deras teori går ihop med min valda metod. När det kommer till den andra nivån, att applicera en generaliserande ram på materialet, finns det flera olika generaliserande ramar att välja mellan. I den här undersökningen kommer jag att applicera den generaliserande ramen ”jaget vs. de andra”, hämtat från social identitetsteori och som Boydstun och Glazier nämner bland annat. ”Jag” inramningar av media fokuserar på hur ett ämne påverkar jaget medan ”de andra” inramningar fokuserar på implikationerna för andra utanför jaget. Denna inramningen grundar sig på teorier om mänsklig interaktion som menar att en av de mest grundläggande karaktärsdragen hos människor är att dela upp världen i ett vi och dem. Detta perspektivets användbarhet grundar sig på att journalister ofta tenderar att fokusera mer på nyheter som sker nära och att människor ofta tänker i banor såsom ”hur påverkar detta mig?”.²¹

Jag har valt denna artikel som teori då jag finner Boydstun och Glaziers metod om att använda sig av både ämnesspecifika ramar samt generaliserande ramar, dels går väl ihop med min valda metod, dels låter mig djupare undersöka hur media tolkar och berättar händelser. Genom att lägga på den mer generaliserande ramen ”jaget vs. de andra” får jag även ett annat genomgående tema som går igenom mina ämnesspecifika teman och som låter mig undersöka trender inom och igenom de teman som jag funnit i artiklarna. Att jag valde att använda mig av det generella perspektivet ”jaget vs. de andra” beror på att det redan var en aspekt som genomsyrade diskussionen om honom

¹⁸ Boydstun, Amber E., Glazier, Rebecca A., ”A Two Tiered Method for Identifying Trends in Media Framing of Policy Issues: The Case of the War on Terror”, *The Policy Studies Journal*, Vol. 41, No. 4, 2013, s. 707-736.

¹⁹ Ibid, 2013, s. 708-711.

²⁰ Ibid, 2013, s. 711.

²¹ Ibid, 2013, s. 713.

och hans handlingar. En av de stora anledningarna att Breivik och hans terrordåd blev så uppmärksammat beror på hur nära det hände oss. En annan dimension av perspektivet ”jaget och de andra” är att det även öppnar upp för att undersöka debatten som pågick som handlade om huruvida Breivik ansågs vara ”en av oss”. Detta är inget Boydston och Glazier nämner i sin artikel men som jag valt att lägga till då den genomsyrar alla teman som jag hittat i mitt primärmaterial. När det diskuterades om hur Breivik var, varför han gjorde det han gjorde och ifall han är psykisk sjuk, finns det hela tiden mellan raderna och ibland explicit uttalat: hur kunde detta hända med någon som var som oss?

3 Litteraturöversikt och tidigare forskning

Det här kapitlet har som syfte att få läsaren att få en större förståelse för forskningsfältet terrorism och i synnerhet få större förståelse för debatten kring begreppets betydelse. Detta stycke och de tankar och tolkningar av begreppet terrorism kommer jag sedan att använda mig av i min analys när jag jämför medias och akademins tolkningar av begreppet. Jag går inledningsvis igenom några övergripande verk och stora namn inom fältet för terrorism för att ge läsaren en första förståelse över fältet. Därefter diskuterar jag forskningsfältet för den debatt som råder om vad terrorism är. För trots ämnets popularitet finns det ingen allmänt accepterad och allestädes rådande definition. En del av denna otydlighet kring begreppet har även handlat om ifall individer som agerar ensamma kan räknas som terrorister. Därför har jag i mitt tredje stycke valt att diskutera forskningsfältet för ensamvargsterrorism (termen som används för att beskriva ensamma individer som begår terrordåd). Avslutningsvis placerar jag även in min studie i detta forskningsfältet. Detta kapitel är relativt långt vilket beror på att jag behöver grundligt kartlägga hur akademien ser på begreppet terrorism för att sedan kunna analysera detta i relation till medias tolkning av begreppet.

3.1 Terrorism

Forskningsfältet terrorism har utökats markant sedan terrordådet den elfte september, även om det egentligen går ännu längre tillbaks. Därför finns det ett stort hav av litteratur kring fältet och jag kommer att i denna översikt att endas nämna några av dessa. Några av de större namnen inom detta fält är Andrew Sinclair, Gilles Kepel, Olivier Roy och Farhad Khosrokhavar. Andrew Sinclair har bl.a. i sin ”*An Anatomy of Terror: a history of terrorism*” tagit sig an den grannliga uppgiften att ge en historisk översikt

över det politiska användandet av terror.²² Från romarnas grymheter till World Trade Center, vill Sinclair visa hur terrorns natur inte har ändrats. De tre fransmännen Gilles Kepel, Olivier Roy och Farhad Khosrokhavar har alla skrivit mycket om islam och politiskt våld. Kepel har bl.a. publicerat böckerna: ”*The Roots of Radical Islam*”²³ och ”*Jihad: the trail of political islam*”²⁴ medan Roy har skrivit böckerna: ”*The Failure of Political Islam*”²⁵ samt ”*Globalized Islam: the search for the new Ummah*”.²⁶ Sociologen Khosrokhavar har i boken ”*Suicide Bombers: Allah’s new martyrs*” bl.a. undersökt vad som driver unga att bli självmordsbombare.²⁷ Dessa män är användbara i en fördjupad studie kring islam och terrorism och de har gjort ett imponerande arbete inom fältet. Dock ger dessa fransmän en stundtals alltför snäv bild av terrorism till att endast inbegripa muslimska fundamentalister.

Bruce Hoffman är också en av de stora namnen inom detta forskningsfält och har bl.a. skrivit boken ”*Inside Terrorism*”.²⁸ I boken skriver Hoffman om begreppets svårdefinierbarhet och att terroristen i grunden är altruistiskt, då han tror sig tjäna ett godare ändamål. Hoffman skriver att religiösa motiv är det mest karaktäristiska för terrorismen idag och fortsätter sedan med att skriva om olika religioner, bl.a. nämner han där även sekter. Hoffman ägnar även ett kapitel i den ovan nämnda boken åt att skriva om självmordsbombare, och nämner att dessa individer varken är deprimerade, fattiga eller utbildade (trots vissas uppfattningar).

3.1.1 Debatten kring begreppet

Inom forskningsfältet för terrorism har det även publicerats en hel del verk som handlar om begreppets svårdefinierbarhet och hur begreppet tolkas och använts. De som skrivit inom detta är överlag överens om att det inte finns en allmänt accepterad och allestädes rådande definition och de försöker därför bringa klarhet i ämnet. De diskuterar huvudsakligen varför terrorism är så svårdefinierbart, undersöker olika källor för att hitta ge-

²² Sinclair, Andrew, *An Anatomy of Terror: a history of terrorism*, Pan Books, London, 2004.

²³ Kepel, Gilles, *The roots of radical Islam*, Saqi, London, 2005.

²⁴ Kepel, Gilles, *Jihad: the trail of political Islam*, Tauris, London, 2003.

²⁵ Roy, Olivier, *The failure of political Islam*, Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 1994.

²⁶ Roy, Olivier, *Globalized Islam: the search for a new ummah*, Columbia University Press, New York, 2004

²⁷ Khosrokhavar, Farhad, *Suicide Bombers: Allah’s new martyrs*, Pluto, London, 2005.

²⁸ Hoffman, Bruce, *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York, 2006.

mensamma nämnare bland definitionerna samt försöker skilja dem från andra typer av politiskt våld. Som Weinberg, Pedahzur och Hirsch-Hoefler nämner i ”*The Challenges of Conceptualizing Terrorism*” är terrorism ett ”essentially contested concept”. Det vill säga, ett i sin grund ifrågasatt begrepp som leder till diskussioner om begreppets betydelse men som aldrig leder fram till ett svar. Vidare hävdar de tre författarna att ordets svårdefinierbarhet har hindrat analysen ända sedan dess start. Det vill säga att eftersom vi aldrig når konsensus kring dess betydelse, blir det svårare att analysera det.²⁹ Trots den oklara definitionen är ordet terrorism ett väldigt politiskt kraftfullt ord. Weinberg, Pedahzur och Hirsch-Hoefler är hjälpsamma i min studie då de även gjort en egen undersökning på tre akademiska tidsskrifter för att se hur olika forskare använt sig av begreppet. De är därför en bra representant för hur diskussionen inom akademien ser ut.

Alex Schmid är en av de större namnen inom fältet och tar särskilt upp frågan om definitionsproblemet i sin artikel ”*Terrorism- the definitional problem*”.³⁰ Trots att begreppet är så svårdefinierbart spenderas hundratals miljarder dollar för att kontrollera denna politiska formen av våld och människor dör varje dag p.g.a. terroristhandlingar.³¹ Schmid hävdar även att frågan kring vad terrorism är vid det här laget inte handlar om endast semantik utan har kommit att bli ett politiskt problem.³² Även Colin Wight skriver i sin bok ”*Rethinking Terrorism: terrorism, violence and the state*” om begreppets politiska laddning. Wight menar på att terrorism i grunden är politiskt kommunikation.³³ Syftet med terrorism är möjligheten att kunna skicka ett budskap. Och i det ser vi också medias viktiga roll då dessa är fordonet för att kunna sprida det budskapet.³⁴ Wights tankar om medias viktiga roll i att framföra terroristernas budskap är användbar i min studie då jag gör en undersökning på hur media skriver om terrorism. Utan media skulle det för terroristerna vara mycket svårare att få fram sitt politiska budskap. Intressant att lägga till här är frågan om huruvida det ses som terrorism ifall terroristen misyckas med att nå fram med sitt budskap. Charles Tilly skriver i sin artikel ”*Terror, Terrorism, Terrorists**” om att även om det saknas en klar definition, tjänar orden ändå ett

²⁹ Weinberg, Pedahzur & Hirsch-Hoefler, ”The Challenges of Conceptualizing Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 2004, vol. 16, s. 778.

³⁰ Schmid, Alex, ”Terrorism- the definitional problem”, *Case Western Reserve Journal of International Law*, 2004, Vol. 36, Issues 2 & 3, pp. 375-420.

³¹ Ibid, s. 376.

³² Ibid, 2004, s. 390.

³³ Wight, 2015, s. 116.

³⁴ Ibid, 2015, s. 181-182.

politiskt och normativt syfte.³⁵ Precis som andra slagkraftiga men svårdefinierbara ord, som exempelvis orättvisa, hindrar inte icke-konsensusen att ordet använts flitigt som ett politiskt verktyg.³⁶ Tilly skriver även att han slutsats är att visa läsaren att terrorism är en strategi och att terrorister sträcker sig över ett brett spektrum av organisationer, omständigheter och tros-system.

När ett begrepp inte har en tydlig och klar definition blir dess betydelse istället kontextuell och subjektiv. Vissa menar att i fallet med terrorism, kan ändå aldrig en objektiv och internationellt accepterad definition av terrorism-begreppet nås.³⁷ Detta kritiserar Boaz Ganor i sin artikel ”*Defining Terrorism: is one man’s terrorist another man’s freedom fighter?*”. Han menar att uttryck som ”en mans terrorist är en annan mans frihetskämp” gör att frågan kring vem som faktiskt är terrorist blir alltför subjektiv och beroende av den som definierar. Ganor hävdar att en objektiv och auktorativ definition av begreppet terrorism inte bara är möjlig utan även nödvändig i ett seriöst försök att besegra terrorismen. Utan den är kampen mot terrorismen fruktlös.³⁸ Ganor fortsätter även i sin artikel med skilja terrorister från gerillasoldater. De två gruppernas likheter ligger bl.a. i att de kan ha liknande politiska mål och liknande medel. Men dess stora skillnad ligger i deras måltavlor. Gerillasoldaternas måltavlor är politiska aktörer och grupper medan terroristernas måltavlor istället är civila. Därför, hävdar Ganor, kan inte terroristorganisationer vara frihetskämpar då de medvetet riktar in sig på civila.³⁹

Inom denna debatt finns det mycket oenighet, bland annat när det kommer till frågan om ensamvargs-terrorism kan klassas som terrorism. I fronten hittar vi amerikanerna Bruce Hoffman och Marc Sageman. När Hoffman vill fokusera på organisationer, hierarki och de kommando-strukturer som finns inom dessa, vill Sageman istället tillämpa ett nedifrån-upp-perspektiv där fokus är på radikaliserade unga som möts på exempelvis internet. Hoffman kritiserar starkt Sagemans påstående att västs största hot skulle vara småskaliga och informella celler/individer som agerar själva.⁴⁰ Sagemans

³⁵ Tilly, Charles, ”*Terror, Terrorism, Terrorists**”, *Sociological Theory*, 2004, Vol. 22, Issue 1, p. 5-13.

³⁶ Weinberg, Pedahzur & Hirsch-Hoefler, 2004, s. 778

³⁷ Ganor, Boaz, ”*Defining Terrorism: is one man’s terrorist another man’s freedom fighter?*”, *Police, Practice and Research*, 2002, vol.3, issue 4, s. 287.

³⁸ *Ibid*, s. 287-288.

³⁹ *Ibid*, 2002, s. 288.

⁴⁰ Hoffman, Bruce, *The Myths of Grass-Roots Terrorism: Why Osama bin Laden Still Matters*, *Foreign Affairs*, maj/juni 2008 issue, <https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/2008-05-03/myth-grass-roots-terrorism> (Hämtad 130516).

tankar och verk går jag igenom mer utförligt i följande stycke, då jag placerar honom inom underkategorin ensamvargs-terrorism.

Inom ramen för att man debatterar begreppet finns det också en del som strävar efter att situera det historiskt. Tilly skriver att ordet *terror* dök upp första gången i det västerländska politiska ordförrådet under den franska revolutionen. Då som ett namn på de franska revolutionärernas handlingar gentemot sina fiender mellan 1793-1794, under Skräckväldet (på franska *La Terreur*). Därefter har ordet använts för att under sent 1800-tal beskriva anarkistiska och socialrevolutionära bombare och under 1900-talet för att beskriva den ”röda terrorn” dvs. kommunisterna, nazisternas och fascisternas terror. Begreppet användes även under 1960-talet för att beskriva vissa manifesteringar i Palestina och gerilla-attacker i Latinamerika och Europa, för att sedan under 1990-talet komma att handla mer och mer om religiösa fundamentalister.⁴¹ Schmid skriver även att fokus har skiftat sedan terrordådet den elfte september till att främst handla om jihadism när det handlar om terrorism.⁴²

Kan vi nå konsensus kring begreppet? Kan världens alla nationer, samt akademien och journalisterna enas kring en bestämd definition av begreppet terrorism? Alex Schmid skriver att för att göra detta måste vi först förstå att begreppet är skapat och konstruerat av människor. Det har ingen inneboende fast innebörd. Schmid skriver även i sin artikel att för att kunna tackla terrorism är det inte bara viktig med en enad definition utan att den har nåtts av nationer som vill jobba tillsammans. Detta för att terrorism är ett globalt problem som oftast berör mer än ett land. Principen om dubbel straffbarhet blir därför relevant. Det vill säga att terroristhandlingen måste vara ett brott i både in- och utlandet.⁴³ Schmid lyfter dessutom frågan om vem som ska ha definieringsmakten i denna fråga och pekar på att i konflikter är det huvudsakligen staten som har haft detta.⁴⁴ De flesta av författarna är överens om att en definition behövs och många konstruerar även ihop sin egen främst med hjälp från akademins användning.

3.1.2 Ensamvargs-terrorism

⁴¹ Tilly, 2004, s. 8-9.

⁴² Schmid, 2004, s. 398-399.

⁴³ Ibid, s. 380.

⁴⁴ Ibid, 2004 s. 385.

Jag har valt att ha med ensamvargsterrorism i min litteraturöversikt dels då Breivik agerade själv, dels då det är en av de centrala delarna inom akademien när det diskuteras om vad som är terrorism. Ensamvargsterrorism är ett ifrågasatt fenomen där det varken råder konsensus om vad som ryms i begreppet eller om det ens kan påstås vara terrorism. Det finns därför ingen färdig profil för ensamvargsterrorister.⁴⁵ Men i sin grund talas det om att dessa är extrema manifestationer av ”supermannen”, som tros vara nästintill omöjlig att upptäcka och kapabel till att åsamka stor skada.⁴⁶ Historiskt sett ses terrorism som en kollektiv och organiserad aktivitet. Därför har forskare mycket fokuserat på bl.a. gruppdyamiker, karismatiska ledare, ideologisk träning och indoktrinering. Det har forskats om hur individer radikaliseras inom en grupp men inte hur de radikaliseras utan en grupp.⁴⁷ Trots, eller kanske snarare på grund av, all oenighet inom fältet har det publicerats en mängd böcker och artiklar om detta. En av de övergripande verken är George Michaels ”*Lone Wolf Terror and the Rise of Leaderless Resistance*”.⁴⁸ Där undersöker författaren motivationerna för ett flertal politiska och ideologiska element inom fältet, såsom högerextremister, miljöextremister, utländska jihadister osv. Michaels hävdar att ensamvargs-terrorism eller ”små-cells” terrorism är den nu vanligaste taktiken för politiska terrorister. Michaels styrka och det som är användbart i min studie är hans breda inkludering av de som får räknas in i fältet. Dock fokuserar Michaels mycket på USA och skriver om amerikanska fall, amerikanska grupper och amerikanska lagar. I detta avseende är han mindre användbar för mig då jag söker främst en bredare förståelse av fenomenet.

Ett annat övergripande verk inom detta fält är Ramon Spaaijs ”*Understanding Lone Wolf Terrorism: global patterns, motivations and prevention*”.⁴⁹ Spaaij lyfter tre nyckelegenskaper för att det ska vara en ensamvargsterrorist: a) de agerar individuellt, b) tillhör ingen organiserad terroristgrupp eller nätverk, c) tillvägagångssättet är uttänkt och dirigerande av individen utan någon annans kommando eller hierarki.⁵⁰ Frågan om

⁴⁵ Spaaij, R. F. J., *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Springer, Dordrecht, 2012, s. 53

⁴⁶ Kaplan, Löw & Malkki, ”Introduction the the Special Issue on Lone Wolf & Autonomous Cell Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 2014, Vol. 26, Issue 1, s. 2.

⁴⁷ Spaaij, 2012, s. 3-4 .

⁴⁸ Michael, George, *Lone wolf terror and the rise of leaderless resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville, Tenn., 2012.

⁴⁹ Spaaij, R. F. J., *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Springer, Dordrecht, 2012.

⁵⁰ Ibid, s.16.

huruvida dessa aktörer är en del av en större komunitet är omstridd. Spaaij, skriver att även om personen sympatiserar eller identifierar sig med en större extremiströrelse är hen inte en del av en organisation, även om hen förr kan ha varit det.⁵¹ Spaaij skriver att ensamvargsterrorister tenderar att skapa sina egna individualiserade ideologier vilka är en blandning av bredare politiska, religiösa eller sociala mål samt personliga frustrationer och missnöjen.⁵² Många gånger kan det vara svårt att se vilket motiv som dominerar hos gärningsmannen.⁵³ Precis som med alla terroristhandlingar är det avsikten som är det centrala. För att kunna räknas som terrorism måste det kommunicera ett politiskt budskap och kan inte handla om exempelvis ekonomisk vinning eller personlig hämnd. Centralt är individens agenda, även om denna inte alltid är så lätt att uttyda. Det som separerar ensamvargsterroristerna från individuella massmördare är närvaron av en bredare politiskt, ideologisk eller religiös orsak.⁵⁴ Dessutom kräver ensamvargsterrorism sällan många liv, med Breivik-fallet som undantag.⁵⁵

Jeffrey Kaplan, Heléne Löow och Leena Malkki framför en del intressanta tankar i deras artikel ”*Introduction on the Special Issue on Lone Wolf & Autonomous Cell Terrorism*”.⁵⁶ De skriver om att fenomenet ensamvargsterrorism tolkas felaktigt som distinkt för vår tid och något som skulle reflektera vissa trender inom terrorism och konflikter över världen. Detta, hävdar de, är fel då samma fenomen om den ensamma ”hämnaren” har dykt upp i varje tidsepok och i varje kultur. De skriver dessutom att även om dessa personer är ensamma så sitter inte de, trots den allmänna uppfattningen, i mörka rum och blir självradikaliserade. De är en del av en större komunitet av likasinnade personer, och även om vissa av dem tillbringat sitt liv framför en dator betyder det inte att de är ensamma.⁵⁷ Även Michaels skriver om internet och hävdar att den nya teknologin har drivit denna form av ledarlösa motstånd, då det tillåter likasinnade aktiver att handla efter sina egna initiativ utan en formell organisations ledning. Ett delat

⁵¹ Ibid, s. 18-19.

⁵² Ibid, s. 38-39.

⁵³ Ibid, s. 44.

⁵⁴ Ibid, s. 19-20.

⁵⁵ Ibid, s. 28.

⁵⁶ Kaplan, Löow & Malkki, ”Introduction the the Special Issue on Lone Wolf & Autonomous Cell Terrorism”, *Terrorism and Political Violence*, 2014, Vol. 26, Issue 1, p. 1-12

⁵⁷ Ibid, s. 4.

narrativ och doktrin möjliggör för dessa individer att bibehålla en känsla av sammanhang och syfte utan behovet av någon fysisk interaktion.⁵⁸

Som nämnt innan är Marc Sageman en av de som starkt lyfter fram ”ensamvargarna” som möjliga terrorister. Sageman har skrivit två böcker om detta. I ”*Understanding Terror Networks*” går han emot traditionella förklaringar till varför individer blir terrorister (såsom fattigdom, trauma, galenskap) och menar att det istället har att göra med sociala nätverk.⁵⁹ I ”*Leaderless Jihad: terror networks in the twenty-first century*” följer han samma tankar och skriver att individer och gruppdynamiker möts i en fyrastegs-process som radikaliserar unga muslimer.⁶⁰ Sageman skriver även i denna bok att jihadismen är självavslutande och att dess följare så småningom kommer att vända sig från användandet av våld som ett sätt att uttrycka missnöje. Sagemans styrka ligger i att han komplementerar den traditionella terrorism-forskningen, genom att lyfta upp vikten av sociala nätverk. Han ger även förklaringar till många av de fall som dyker upp mer och mer, där unga (oftast) män radikaliseras bl.a. på internet och där internet därför spelar en väldigt viktig roll.

Spaaij skriver om att ensamvargsterrorism inte är ett nytt fenomen. I synnerhet om vi ser på det som en form av ”propaganda by deed” (övers. propaganda genom handling). Under andra halvan av 1900-talet associerades fenomenet särskilt med vit överhöghet (på eng. white supremacy). Men ledarlöst motstånd, skriver Spaaij, har förespråkats och använts av ett flertal olika aktörer: kristna och muslimska fundamentalister, militanta anarkister samt djurrätts- och miljörättsaktivister.⁶¹

3.2 Övergripande teman samt studiens bidrag till forskningsfältet

⁵⁸ Michael, 2012, s. 11.

⁵⁹ Sageman, Marc, *Understanding terror networks*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004

⁶⁰ Sageman, Marc, *Leaderless Jihad: terror networks in the twenty-first century*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pa., 2008

⁶¹ Spaaij, 2012, s. 23-25.

I detta stora fält har jag funnit fem teman som förtydligar vad som inkluderas när akademien debatterar om vad som är terrorism. Det första temat är att det är ett i grunden ifrågasatt problem som lider av ett gränsproblem där det är okart var det börjar eller slutar. Ett annat stort teman är att ordet är tydligt politiskt. Det är politiskt värdeladdat, används som politiskt verktyg och kommunikation. Ett tredje teman är situeringen av begreppet i historien, som ett sätt att bringa mer klarhet i det. Ett fjärde teman är frågan om huruvida vi kan nå konsensus. Här går åsikterna isär och vissa menar att vi aldrig kommer att komma dit, medan andra hävdar att vi måste göra det för att ens kunna bekämpa terrorism. Sedan finns det de som menar att vi först måste förstå att det är socialt konstruerat. Ett femte tema är att det som särskiljer terrorism från andra former av politiskt våld är att de riktar in sig på civila.

Inom forskning för ensamvargsterrorism har jag funnit fem övergripande teman. Det första är att det handlar om ”supermännen” som är svåra att upptäcka men som därför kan åsamka stor skada. Ett annat tema är frågan om ifall de är en del av en kommunitet. Många som benämns som ensamvargsterrorister har inspirerats av en större ideologi eller tidigare tillhört en politisk organisation och frågan blir då hur stor roll ideologin spelar och hur mycket personliga frustrationer spelar in. Ett tredje teman är internet. Det beskrivs ofta hur internets viktiga roll i att dels ge konkreta råd, dels ge en känsla av sammanhang och syfte. Det fjärde temat är att det centrala är individens agenda och att det kan handla om individualiserade ideologier. Det avslutande temat är att dessa ensamvargsterrorister kan ha olika politiska bakgrunder.

Som jag skriver ovan har det skrivits mycket om terrorism. Det har skrivits om olika grupper, orsaker till det och hur vi bekämpar det. Det har även skrivits mycket om begreppet och dess svårdefinierbarhet. Det har skrivits om ensamvargsterrorism, vad det är och ifall det kan vara en del av terrorismbegreppet. Min studie undersöker kopplingen mellan media och akademien, för att se hur lika de tolkar begreppet. Både akademien och media har intresserat sig mycket för fenomenet, men inom sina egna ramar. Mitt syfte att koppla ihop dessa två världar för att se om vi kan nå en bättre förståelse för begreppet terrorism. På så sätt placerar jag mig i mitten av två olika fält för att istället kunna undersöka luckan mellan dessa, vad det utrymmet säger och se ifall detta kan hjälpa oss att bättre förstå begreppets betydelse.

4 Bakgrund

4.1 Fredagen den 22 juli 2011

Fredagen den 22 juli år 2011 detonerade en bomb utanför regeringskvarteret och dödade 8 personer. Strax därefter rusade en ljus Fiat Doblo ut ur Oslo med riktning mot Utøya. Där bordade senare en ung polisklädd man färjan över till ön där Arbeidernes Ungdomsfylking hade sommarläger (ett socialdemokratiskt ungdomsförbund). Ute på Utøya började den unga mannen metodiskt skjuta lägerdeltagarna innan han efter en dryg timme greps av polisen. Då hade 69 personer dödats på ön, varav 55 var under 20 år. Det som först antogs vara ett muslimskt terrorattentat visade sig istället vara den 32-åriga blonda norrmannen Anders Behring Breivik. I samband med dessa två händelser skickades det även ut ett 1 500 sidor långt manifest vid namnet ”2083: A European Declaration of Independance” där Breivik bland annat beskrev hur han ville rädda Norge och Västeuropa från marxister och islamister, som han menade tog över Europa och Norge. Händelserna den 22 juli lamslog landet och länderna runtom. Efteråt diskuterades i synnerhet frågor som: hur kunde detta hända? Var han psykisk sjuk? Och kunde detta ha förhindrats? Den 24 augusti 2012 dömdes Breivik till 21 år fängelse, vilket är Norges hårdaste straff.

För att få veta mer om händelserna och Anders Behring Breiviks kan man läsa Åsne Seierstads bok ”En av oss”.⁶² I den skildrar Seierstad bland annat Breiviks barndom, några av de drabbade på Utøya och hur den 22 juli utspelade sig.

⁶² Seierstad, Åsne, ”En av oss”, Månepocket, Stockholm, 2014.

5 Undersökningen av media

Efter att ha avkodat mina artiklar utefter frågorna: hur beskriver de gärningsmannen samt hur skriver de om motiv och orsak, fick jag fram följande nio teman: (1) Högerextremism, (2) Nätverk/organisation/inspiratörer, (3) ”Ensamman män”, (4) Psykisk sjukdom, (5) Självbild och verklighetsbild, (6) Planen, (7) Om Breivik, (8) Internet, och (9) ”Vår terrorist”. Dessa kommer jag i nedanstående stycke att behandla genom att placera in dem i följande större övergripande teman: ”bilden av Breivik” samt ”det politiska fenomenet”. Samtidigt kommer jag löpande att applicera min teori om ”jaget och de andra” från Amber E. Boydstun och Rebecca A. Glazier vilka jag har presenterat i kapitel två. Som jag nämner i det kapitlet handlar den teorin om att vi bryr oss mer om något ifall det händer nära oss och/eller om det kan tänkas påverka oss. Dessutom har jag lagt till i min teori aspekten om Breivik var ”en av oss” då det följer i liknande tankar om ”jaget och de andra”.

5.1 Bilden av Breivik

Det är en stundvis blandad bild som media ger av Anders Behring Breivik. En stor del av den handlar om huruvida han är psykisk sjuk eller inte. Men det diskuteras även om hans barndom, egenskaper hos honom och hur han ser på sig själv och sin roll i världen. På en väldigt ytlig nivå nämner de bl.a. att han var en blyg och tystlåten man.⁶³ En av artiklarna hämtar utdrag från en före detta klasskamrats berättelse om gärningsmannen och som skriver om att Breivik var en snäll, vanlig kille som gillade att klä sig i amerikanska hip-hop kläder. Klasskamraten undrar sen vad som hände: ”Han är inte ett monster. Han är en vanlig, norsk kille, Han har grävt ner sig i en helt vanvettig politiskt

⁶³ Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09.

analys [...]”.⁶⁴ Media beskriver en man som aldrig lyckats hävda sig på de traditionella manliga arenorna och som ”iförd i sin hemmasydda dräkt visar sin förkrossande potential”. De skriver om en isolerad man som inte platsade hos frimurarna eller hade ett enkelt förhållande till kvinnor. Dessutom med en pappa som vänt honom ryggen.⁶⁵ Media berättar även om Breiviks egen självbild och sin roll i världen. De berättar om att Breivik anser sig vara utvald för att rädda Norge och befinner sig i ett egen-upplevt krig i en värld som inte förstår honom.⁶⁶ De beskriver det som att det är sprungen ur en känsla av obetydligt och vanmakt och citerar honom även när han beklagar att han var tvungen att göra det det. ”För att ge mening åt sina annars meningslös liv anser sig båda (i artikeln: muslimska extremister, förf. anm.) vara utvalda för att bestämma över vem som ska leva och vem som ska dö. Båda känner sig kallade, ty en sjuk världsordning ropar på förändringar”.⁶⁷ Media citerar även Breiviks gamla klasskamrat när han beskriver Breiviks självbild som att han ser sig själv som en martyr som är missförstådd av sin samtid men med en plats i historieböckern.⁶⁸

Medias porträttering av ifall Breivik var psykisk sjuk är omfattande och blandad. De har med flera uttalanden från experter och diskussioner om huruvida en sennesjuk man hade kunnat göra det Breivik gjorde.⁶⁹ Media beskriver det som bl.a. att han har en narcissistisk störning och en ”syn på sin egen kamp som höjd över triviala ting som enstaka människoliv”.⁷⁰ De citerar Breiviks advokat och två rättspsykiatriker som är övertygade om att Breivik är psykotisk och lever i sin egen värld.⁷¹ Men de nämner också experter som hävdar att det är svårt att dölja en blommande psykos, att han hade ett vanligt arbete och sparsamma sociala kontakter och att hans terrordåd var resultatet av årtal av förberedelser och ingalunda ”av de imperativa, ögonblicksutlösta röster som

⁶⁴ Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-25.

⁶⁵ Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09.

⁶⁶ Kjöllner, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08; TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

⁶⁷ Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08; TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

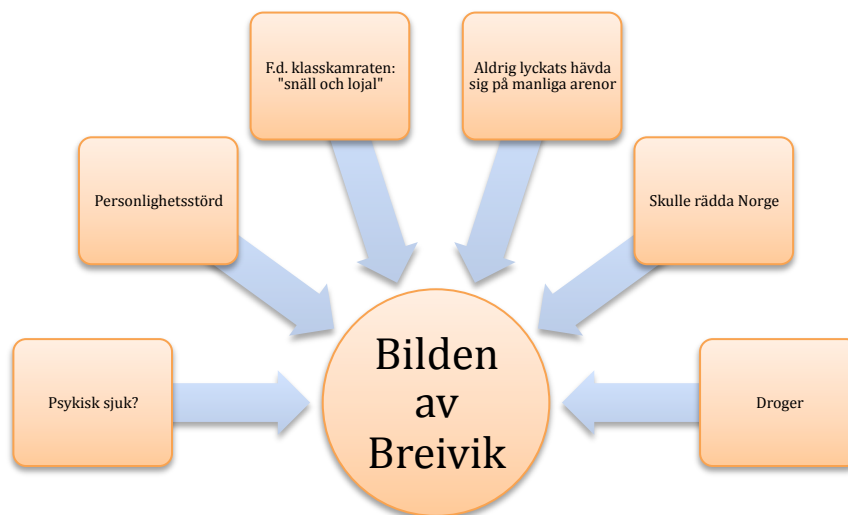
⁶⁸ Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-25.

⁶⁹ Kjöllner, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08.

⁷⁰ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁷¹ Kjöllner, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

många psykosjuka har svårt att kämpa emot”.⁷² Många artiklar verkar vara överens om att han mycket väl visste vad han gjorde och därför hade möjlighet att avstå. Inom medias bild verkar många där också vara överens om att Breivik led av vanföreställningar och en schizofren sinnevärld. Men med förbehåll att, som en av artiklarna skriver, ”att politiskt extremism ofta bygger på just vanföreställningar”.⁷³ En artikel nämner även en expert på gärningsmannaprofiler som hävdar att Breivik var personlighetsstörd och kan urskilja fyra av dessa: brist på empati och kategoriskt tänkande, en grandios självbild samt ett borderline-drag i form av svart-vitt tänkande.⁷⁴ Intressant är att media även skriver om att Breivik tagit anabola steroider, vilket gör en människa mer aggressiv, samt att han tog en blandning av efedrin, koffein och aspirin, vilket han gjorde för att bli mer uthållig.⁷⁵ Detta bidrar till den spridda bild media ger av Breivik.

Den bilden av Breivik som lyfts fram i media är delad. Å ena sidan skriver de om den vanliga norska killen. Den f.d. klasskamraten uttalar sig och stärker Breiviks tillhörighet i det norska samhället. De skriver om att han hade ett vanligt jobb och sociala kontakter, även om dessa var sparsamma. De nämner att han som ung gillade att klä sig i amerikanska hip-hop kläder och gillade att träna. Allt detta är tydliga sätt att dra in Breivik i ”jaget”. Det som hände den 22 juli 2011 skedde på grund av en norsk man

⁷² Kjöllér, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30.

⁷³ Kjöllér, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08.

⁷⁴ TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

⁷⁵ Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördarens manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

som levt ett norskt liv. Breivik läggs på så sätt tydligt in i facket att han var ”en av oss”. Dessutom framställs det då samtidigt som något som kan hända igen och som vi därför borde bry oss mer om för att kunna stoppa en återupprepning. Å andra sidan skriver media även om en isolerad man som aldrig lyckats hävda sig på de manliga arenorna. En man som upplever sig i krig i en värld där ingen förstår honom. Dessutom en man som det debatteras mycket om ifall han var psykisk sjuk. Det skrivs om att han led av vanföreställningar, var schizofren och hade personlighets- och narcissistiska störningar. Att påpeka dessa faktorer är ett sätt att dra Breivik längre bort. Han blir inte fullt ut ”en av oss” då han var isolerad och kanske även psykisk sjuk. Att peka på att Breivik var psykisk sjuk är ett sätt att visa att trots att han är en norsk man så hamnar han främst under kategorin: de sinnessjuka. Terrorister hamnar oftast under gruppen ”de andra”. Att Breivik läggs i båda facken visar en förvirring hos media huruvida Breivik ska ses som en traditionell terrorist.

5.2 Ett politiskt fenomen

5.2.1 Vem?

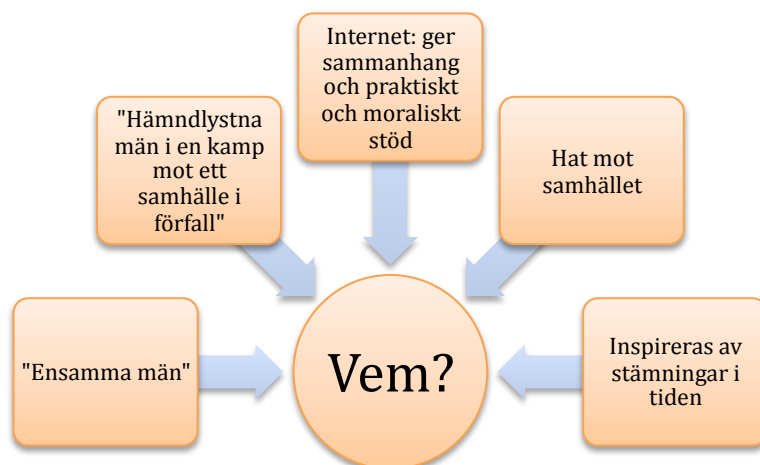
När media skriver om Breivik som del av ett politiskt fenomen går de även in på vilken typ av människa som inspireras och kan utföra sådana här dåd. De pratar då om de så kallade ”ensamma männen” och den roll som internet spelar för dessa.⁷⁶ Det är tydligt att Breivik placeras in i facket av att vara en ”ensam man” och med allt som kommer med det. Media skriver om att dessa är extra utsatta och oftast på kant med tillvaron. Att de ofta är arbetslösa och/eller lågutbildade och har utvecklat ett hat mot samhället. Media skriver att dessa män i högre grad röstar på främlingsfientliga partier och att de inspireras av stämningar i tiden.⁷⁷ Dessutom, som en analyschef på Säpo kommenterar, är

⁷⁶ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09; Sjöholm, Gustav. Ensamma terrorister besvärande. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-28; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördarens manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁷⁷ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Karam, Salam. Hatet mot demokratin. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25.

dessa ”svårare att hitta än en som är organiserad i en grupp”.⁷⁸ Intressant är när en av mina artiklar refererar till Breivik som ett välkänt scenario för Marvelseriefans och placerar in honom under gruppen: ”hämdlystna män i en ensam kamp mot ett samhälle i förfall”.⁷⁹ Artikeln vill pålysa att Breivik har en del likheter med de hjältar som finns i Marvelserierna. Samma artikel refererar även till skolskjutningar och hur de beskriver ett mönster av ”arga och deprimerande tonårspojkar saknar redskap att hantera de känslomässiga kränkningar och personliga misslyckanden de upplever sig drabbade av”.

Media beskriver internet som dessa ensammas mäns kanal utåt och där de kan hitta ett sammanhang. De skriver att det där är enklare för likasinnade att byta information och att ”en ensam terrorist behöver alltså inte känna sig ensam och kan i realiteten ha båda praktiskt och moraliskt stöd”.⁸⁰ Media skriver om att det är en plats som kan röra upp mer känslor och där dessa män kan uppleva att de är en del av en global rörelse. Media skriver att internet gör det möjligt för dessa ensamvargar att hålla kontakten.⁸¹ De nämner även att Breivik själv uttalat sig och sagt att han varit ”i kontakt med flera tusen högerextremister via bland annat Facebook och sökande efter mejl”.⁸²

Vilka sorters människor är det som gör det Breivik gjorde? Under vilken kategori placeras Breivik in under? Breivik placeras tydligt in under facket ”ensamma män”. Dessa beskrivs som hämdlystna män som ensamma slåss mot ett, vad de upplever, samhälle i förfall. Det är män på kant med tillvaron och som inspireras av stämningar i

⁷⁸ Sjöholm, Gustav. Ensamma terrorister besvärande. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-28.

⁷⁹ Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09.

⁸⁰ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

⁸¹ Sjöholm, Gustav. Ensamma terrorister besvärande. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-28.

⁸² Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25.

tiden. Det beskrivs i media hur dessa män genom internet hittar sitt sammanhang. Där de träffar likasinnade personer som de kan utbyta praktiskt tips med men även få moraliskt stöd. Det är män som, även om de finns i vårt samhälle, inte upplevs vara en del av det. De framställs som utanför samhället och därför sökt sig istället till ett nytt globalt samhälle. På så sätt blir Breivik tydligt en del av ”något annat”, även om han finns i ”vårt samhälle”. Och då han ändå är i ”vårt samhälle” bedöms Breivik ha mer relevans för oss.

5.2.2 Inspiration

Det står mycket i artiklarna om inspiratörer för Breivik, organisationen han säger att han har grundat och att han hyste högerextrema åsikter. ”[...] än så länge saknar vi kunskap om de nätverk som den norske attentatsmannen kan tänkas ha haft” skriver en artikel och liknar honom med Oklahombombaren och Lasermannen och menar på att det finns en möjlig gemensam världsbild hos dem och Breivik.⁸³ Media nämner hans manifest och att det i den finns utdrag från unabombaren manifest, samt från norrmannen Fjordmans blogg.⁸⁴ Det föreslås att han kan ha läst de rasistiska böckerna ”Turner Diaries” samt ”Hunter”.⁸⁵ En av journalisterna går desto längre och hävdar att ”Folk som tror på hans konspirationsteorier om islamifiering finns representerade i både parlament och regeringar i Europa”.⁸⁶ Detta är ett tydligt sätt att sammankoppla honom till snarare en form av rörelse än att han skulle vara fränkopplad samhället. Media liknar även Breivik med islamistiska terrorister och menar att det även hos honom finns ”en närmast religiös föreställning om ett korståg mot det som uppfattas som ont”.⁸⁷ Det omnämns även att

⁸³ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Kjöllner, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; Oklahombombaren: en man vid namnet Timothy McVeigh bombade 1995 en federal byggnad i Oklahoma City, vilken dödade 168 människor och skadade 650 ytterligare. McVeigh, militären och högerextremisten, ville utlösa en revolt mot de, enligt hans tycke, tyranniska federala myndigheterna.

⁸⁴ Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Unabombaren: Ted Kaczynki bombade mellan 1978 och 1995 personer som på ett eller annat sätt hade med teknologi att göra. Fjordman: en norsk bloggare som är känd för att vara kritisk mot islam och muslimsk invandring i Europa.

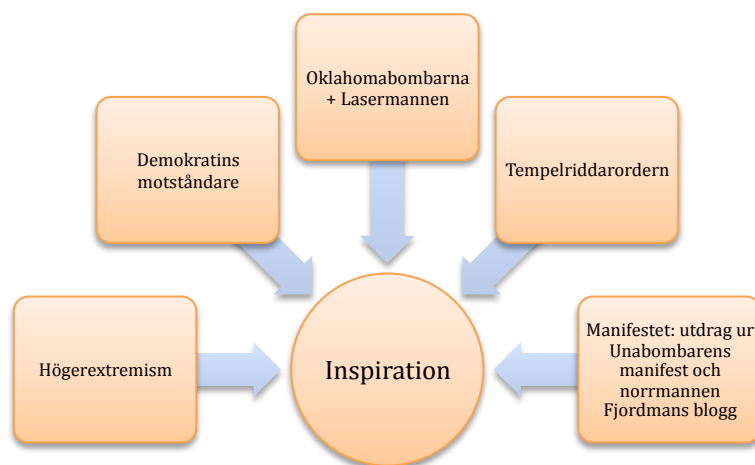
⁸⁵ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

⁸⁶ Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁸⁷ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

Breivik skulle vara en av grundarna till en högerextrem Tempelriddarorder som ska förbereda en revolution mot det som han kallar för ”den kulturmarxistiska eliten”.⁸⁸

Främst kopplas Breivik i media till högerextremism.⁸⁹ De nämner bl.a. att han var medlem av Fremskrittspartiet mellan 1999-2006.⁹⁰ Media skriver mycket om högerpopulistiska partier och nämner bl.a. att dessa inte ser sig som en del av etablissemangen och att de ”kan tilltala en viss typ av män som egentligen vill gå betydligt längre”. Media skriver om att dessa partier har ”föreställningar om en förtryckt sanning som inte får framföras utan att budbäraren hånas, förskjuts och i vissa fall straffas”.⁹¹ Det beskrivs som att massakern var en attack mot demokratin och att dessa högerextrema är demokratin motståndare. De ”[...] hatar demokrati för att de inte tror på människans intellekt, hennes godhet, hennes fria vilja och alla människors lika värde [...] ser människan enbart som medel för att uppnå mål, ett ’högre gyllene’ samhälle som bara eliten kan förstå [...] det samhälle dessa anti-demokrater vill leda oss till är byggd på populism, anti-intellektualism, och intolerans”.⁹²

⁸⁸ Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrorismmanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördares manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁸⁹ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Karam, Salam. Hatet mot demokratin. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrorismmanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Sjöholm, Gustav. Ensamma terrorister besvärande. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-28; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördares manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26; Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁹⁰ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁹¹ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

⁹² Karam, Salam. Hatet mot demokratin. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

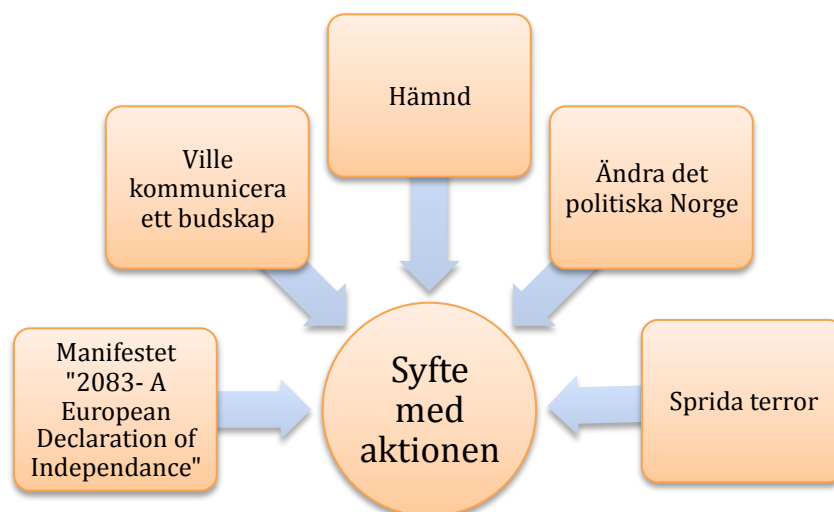
Den här kategorin är intressant då den så tydligt går emot att det skulle handla om en ensam galning. Den här kategorin visar viljan hos media att placera in Breivik hos en organisation, en politisk åsikt och/eller med andra likasinnade personer. Dessutom, som en del av en rörelse som pågår runtom i Europa, inte minst i parlamenten och regeringarna. Media liknar honom vid personer som kan sägas ha agerat liknande och de ställer honom jämsides med muslimska fundamentalister. Trots att det nämns flera gånger att Breivik är en av grundarna av en europeisk tempelriddarorder ges inte mycket information om den. Främst kanske, som de skriver, på grund av att dess existens inte går att bevisa. Men detta visar ändå en tydlig vilja att placera Breivik i ett fack. Breivik kopplas främst till högerextremism, följt av beskrivningar av vad detta är. Dessa beskrivs i media som demokratins motståndare och att Breiviks terrordåd var en attack mot demokratin. Detta är i synnerhet intressant då demokrati behandlas som något grundläggande i Norge. På så sätt görs Breivik väldigt icke-norsk. Även om Breivik, genom att sammankopplas till att allt det nämnt ovan, dras längre bort från ”jaget” verkar det finnas ett behov av att definiera ”de andra”. Han avvisas inte bara till ett luddigt och odefinierbart ”de andra” utan ”de andra” i detta fallet undersöks och definieras. Detta är ett sätt att dra ”de andra” närmare för att undersöka hur någon som verkade vara som ”en av oss” egentligen inte alls var det.

5.2.3 Syfte

Även om media skrev mycket om att Breivik skulle vara psykisk sjuk skriver de också mycket om att han var ytterst medveten om vad han gjorde och hade ett syfte med sina terrordåd.⁹³ Ett av de tydligaste argumenten för detta som media för fram är Breiviks manifest ”2083 – A European Declaration of Independence”. Media skriver om hur manifestet skickades ut några timmar före bomben vid regeringskvarteret detonerade och att det är kraftigt islamfientligt och nationaliskt. Det nämns även att manifestet innehåll-

⁹³ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Kjöllner, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30; Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08; Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördarens manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-25; Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26; Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

ler ett kapitel om hur terror även kan spridas i Sverige och att alla muslimer ska deporteras från Europa. Breivik skriver i manifestet att ”terroraktionen är närmast att se som en marknadsföringsoperation som ska bidra till att hans manifest ska bli känt för världen”.⁹⁴ Media skriver om att han har velat kommunicera ett budskap till samhället och planerat att bli gripen för att sprida detta.⁹⁵ De citerar experten på högerextremism Anna-Lena Lodenius när hon beskriver terrorism: ”Det förväntas väl att man har något slags samhällsomstörtande idé och syfte med terrorism, och efter att manifestet har presenterats är det ganska uppenbart att han hade en politiskt plan”.⁹⁶ Media skriver även att det var en form av hämnd för Breivik för att Arbeiderpartiet skulle ha sålt ut fosterlandet till en islamisk världskonspiration.⁹⁷ Det beskrivs även som att Breivik ansåg det nödvändigt med dåden för att genom våld förändra det politiska Norge.⁹⁸ Breiviks före detta klasskamrat skriver även i brevet, som en av artiklarna refererar till, att: ”Allt som har skett efter att bomben detonerade 15.26 i fredags eftermiddag har skett efter hans plan”.⁹⁹

Media, trots att de rapporterar mycket kring Breiviks psykiska hälsa, verkar ändå till stor del hävda att Breivik var medveten om vad han gjorde och att han hade en plan med det. De skriver en hel del om hans manifest, vilket stärker bilden av att det finns en politisk agenda bakom dåden. Media skriver om att dåden var ett sätt för ho-

⁹⁴ Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25; Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördarens manifest beskriver attentaten. *Dagens Nyheter*. 2011-07-24.

⁹⁵ Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁹⁶ Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

⁹⁷ Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09.

⁹⁸ Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25.

⁹⁹ Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-25.

nom att få ut sitt budskap och med hjälp av våld förändra det politiska Norge. I detta avseende blir frågan ”hur påverkar detta oss” ytterst relevant. Genom att Breivik ville ändra det politiska Norge och dessutom hade ett kapitel för hur terrorn även kan spridas till Sverige, riktades ljuset på det norska (och svenska) samhället. Eftersom dåden snarare lyftes fram som kritik mot samhället, än en galnings verk, blev ”jaget” som bor i samma samhälle, centralt. På så sätt blev Breiviks handlingar ytterst relevanta för ”oss” då han pekade på att något var fel med ”vårt” samhälle. I detta avseende kan vi även se att Breivik både presenterades som inom ”jaget” då han var delaktig i vårt samhälle och ville förändra det, men även som del av ”de andra” genom att han slog mot ”vårt” samhälle.

5.2.4 ”Vår terrorist”

I linje med min teori, finns det en del tankar i mina artiklar om huruvida Breivik var ”en av oss”. Här kan det fyllas i starka citat från hans f.d. klasskamrat när han säger att ”Men Norge har fostrat en sådan man. Han är en av oss”.¹⁰⁰ En del artiklar nämner just det faktum att Breivik var av norsk härkomst.¹⁰¹ Media citerar även Breiviks advokat när han säger att: ”Jag kan inte beskriva honom. Han är inte som någon av oss så det är mycket svårt”.¹⁰² En av artiklarna skriver att för att vi ska kunna förstå det som hände måste vi ”våga rikta sökljuset mot oss själva. Inse att vårt samhälle, vår kultur, föder terrorism”.¹⁰³ Många andra artiklar liknar Breivik vid muslimska fundamentalister och påpekar att tongångarna ändrades när det uppdagades att det handlade om en blond, norsk högerextremism.¹⁰⁴ Även om ”[...] retorik, planläggning och psyke skiljer sig inte nämnvärt från en muslimskt fundamentalist är det som om vi bedömer dessa spegelbilder fundamentalt olika” som en av artiklarna skriver.¹⁰⁵ Ytterligare en ifrågasätter

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-25; Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

¹⁰² TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26.

¹⁰³ Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09.

¹⁰⁴ Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*. 2011-07-24; Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08; Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

¹⁰⁵ Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08.

ifall vi innan har förklarat en islamistiskt fundamentalists handlingar med att han skulle lida av paranoid schizofreni och var psykotiskt när han utförde dåden.¹⁰⁶ Samma artikel skriver även: ”’Våra’ terrorister är produkter av svår patologi, ’deras’ är sprungna ur våldsam ideologi” och belyser att olika terrorister behandlas olika.

Det här är den kategori som tydligast tar upp ifall Breivik var ”en av oss”. Här tas det även upp att Breivik behandlas annorlunda än vad muslimska fundamentalister gör. Dessa artiklar ifrågasätter att vi med muslimska terrorister inte förklarar deras handlingar med att de skulle vara schizofrena utan snarare då hävdar att de är sprungna ur en våldsam ideologi. Andra artiklar tar upp att Norge har fostrat Breivik vilket gör honom till ”en av oss”. De skriver att för att vi ska kunna förstå honom och vad som hände så måste vi våga se vår egen roll och inse att vårt samhälle är med och föder terrorism. Andra, som exempelvis Breiviks advokat, menar att han är så olik oss så att det inte går att ens beskriva honom. En del av dessa artiklar tar upp det faktum att vi bryr oss mer om Breivik just för att han är ”en av oss” och att det är anledningen till att det skrivits så många artiklar om hans psykiska hälsa. Onekligen fick Breivik så mycket uppmärksamhet för att han är en blond norsk man som vuxit upp och levt i det norska samhället. Därför blev det så mycket diskussion kring hur detta kunde ske, då Breivik på ytan så tydligt verkade tillhöra ”jaget”. Det blev viktigt då att förstå hur han kunde vända sig emot ”oss”. Dessutom blev detta viktigare nyheter då det hände ”oss” (dvs. oss i Norden).

¹⁰⁶ Ibid.

6 Analys

1. *Vad är den akademiska tolkningen och användandet av begreppet terrorism?*
2. *Hur förstår och beskriver svensk dagspress begreppet terrorism i fallet Anders Behring Breivik?*
3. *Vilka likheter och skillnader har dessa två när de skriver om terrorism?*

Vad är den akademiska tolkningen och användandet av begreppet terrorism?

Som jag diskuterade i kapitel tre finns det fem övergripande teman som akademien tar upp när det skrivs om debatten om begreppets betydelse, och ytterligare fem övergripande teman som tas upp när det handlar om vad som utgör en ensamvargsterrorist. De första fem är: 1) att terrorism är ett i grunden ifrågasatt problem som lider av ett gränsproblem där vi varken vet var det börjar eller slutar, 2) att det är politiskt värdeladdat och används som ett politiskt verktyg och som politisk kommunikation, 3) att det är historiskt, 4) frågan om huruvida vi kan nå konsensus eller inte, och 5) att de riktar in sig på civila. De fem övergripande teman som man diskuterar gällande ensamvargsterrorism är: 1) att det handlar om ”supermännen” som är svåra att upptäcka och kapabla till stor skada, 2) frågan om de är en del av en kommunitet eller inte, och 3) internetns roll, 4) individens agenda och individualiserade ideologier, och 5) de kan ha olika typer av politisk bakgrund.

Hur förstår och beskriver media begreppet terrorism i fallet Anders Behring Breivik?

Övergripande teman som dök upp när media rapporterade om Breivik var bilden av en terrorist. Det debatterades om huruvida han var en vanlig norsk kille. Det skrevs om att han eventuellt var psykisk sjuk. Media rapporterade även om saker som att han aldrig lyckats hävda sig på traditionella manliga arenor. Andra teman som dök upp när jag

granskade medias rapportering var Breivik som del av ett politiskt fenomen. Då diskuterade man om ”ensamma män” som är utsatta och kapabla till stor skada och som genom internet hittar likasinnade och där de även kan hämta information. Man diskuterade vad dessa män inspirerades av och kom i fallet Breivik fram till att det var högerextremism och deras hat mot demokratin som inspirerade honom och som fick honom att exempelvis grunda en Tempelriddarorder. Dessutom kopplade media ihop honom till några andra extremistiska våldsutövare såsom Oklahomabombarna och Lasermannen. Media diskuterade även Breiviks syfte och många artiklar skrev om att han var medveten om vad han gjorde och att attentaten var ett sätt för honom att marknadsföra sitt manifest. Att Breivik ville ändra det politiska Norge genom våld. Slutligen diskuterade även media ifall Breivik kunde anses vara ”en av oss”. De citerade personer som menade att han inte var som någon av oss, men även andra personer som hävdade att Norge fostrat honom och att vårt samhälle föder terrorism. De skrev även om att han diskuterades annorlunda än vad man gör med islamistiska fundamentalister. I bakgrund av detta ska jag nu i följande stycken diskutera likheter och olikheter mellan hur media och akademien förstår terrorism.¹⁰⁷

Likheter mellan akademien och media

Jag har i min undersökning kunnat utröna sex stycken likheter mellan hur akademien och media tolkade terrorism, i fallet Breivik. Den första av dessa är att de båda pratar om ”supermännen”. Inom akademien skriver de att dessa är nästintill omöjliga att upptäcka och kapabla till att förorsaka väldigt stor skada på grund av det faktumet. Media skriver om dessa som utsatta och på kant med samhället och som ser det som sitt kall att driva ett korståg mot det som de uppfattar som ont. Även media skriver om att dessa är svåra att upptäcka och som kapabla till att göra mycket ont. Inom media är det ingen diskussion om att Breivik inte skulle kunna vara en terrorist, trots att han agerade själv. Detta är, som tidigare nämnt, en skiljelinje inom akademien, där vissa hävdar att det går att vara terrorist utan att ha kopplingar till en terroristgrupp medan andra argumenterar emot detta. Trots den skiljelinjen diskuterar båda media och akademien om dessa ”supermän”. En andra likhet mellan akademien och media är att de båda skriver om det poli-

¹⁰⁷ Som tidigare nämnt förkortar jag den akademiska förståelsen till akademien. Även, istället för att skriva svensk dagspress förkortar jag det till media. På så sätt kan texten löpa mer obehindrat.

tiska. Inom akademien skriver de om att terrorism är ett politiskt verktyg och politiskt kommunikation. Inom media sammankopplar de Breivik till högerextremism och skriver att bakom hans dåd fanns en tydlig politisk plan. I linje med högerextremism sammankopplar media Breivik till den politiska gruppen som hatar demokrati och som jobbar emot den. Media nämner att attentaten var ett sätt för Breivik att marknadsföra sitt manifest, vilket faller i linje med akademiens förståelse av terrorism som att det handlar om politisk kommunikation.

En tredje likhet är att akademien och media båda skriver om att dessa män använder sig av internet som ett sätt att både få praktiska tips och information, men även som något som ger dessa männen moraliskt stöd och en känsla av sammanhang. I fallet Breivik nämnde media bl.a. att han hade varit i kontakt med andra högerextremister på nätet. I min undersökning av akademien stötte jag till och med på tankar om att internet och den nya teknologin har drivit fram det ledarlösa motståndet då det tillåter individen att handla efter egna initiativ utan en formell organisations ledning. Båda sfärerna lyfter fram internet som en möjliggörande faktor för att dessa radikaliserade individer ska få den extra knuffen i att begå terrordåd. En fjärde likhet mellan dessa två sfärer är att de båda lyfter frågan om dessa personer är en del av en kommunitet. Akademien är delad i den frågan och vissa hävdar att även om dessa personer förr kan ha tillhört någon slags organisation så gör de inte det nu och faktumet att de är ensamma är det som kännetecknar dessa. Andra menar på att de visst är en del av en kommunitet och använder bl.a. internet som ett exempel på detta. Media gav mycket utrymme åt att diskutera ifall Breivik tillhörde någon organisation eller nätverk. De skrev om tempelriddarordern som han grundat och de drog kopplingar mellan honom och exempelvis Oklahombombarna och Lasermannen. Hos media kan man urskilja en vilja att koppla ihop Breivik till någonting för att på så sätt göra honom mer begriplig. Hos akademien pratar man om att dessa, även om de tillhör eller inte tillhör organisationen, ändå relaterar till vissa idéer och tankar som existerar inom organisationer. Centralt är att både media och akademien lyfter komuniteten som en potentiell faktor i dessa mäns liv och i radikaliseringsprocessen.

Den femte likheten som jag funnit mellan akademien och media är att de båda lyfter avsikten som central. Inom akademien skriver de om att dessa individer många gånger skapar sin egen individualiserade ideologi som är en blandning av bredare politiska, religiösa eller sociala mål men också personliga frustrationer och missnöjen. I medias rapportering av Breivik-fallet skrev de mycket om hans manifest, att han visste

vad han gjorde och att han hade en politisk plan bakom det hela. Både akademien och media är tydliga med att det handlar om avsikten hos gärningsmannen. Den avslutande likheten jag funnit mellan media och akademins förståelse av begreppet terrorism är att de båda skriver om att terrorister kan ha olika politiska bakgrunder. Media lyfter detta men kritiserar samtidigt att dessa grupper behandlas olika.

Skillnader mellan akademien och media

Den första och största skillnaden som jag fann i min undersökning mellan akademins och medias tolkning av begreppet var att media behandlar terrorism som att vi redan vet vad det betyder, medan akademien ifrågasätter detta. Har media nått konsensus om vad begreppet betyder? Medan akademien vänder och vrider på begreppet och diskuterar vad som får rymmas i det och vad som inte får det, använder media begreppet utan att någon gång känna behovet av att definiera vad det är de skriver om när de nämner ord som terrorism och terrorister. En annan skillnad mellan dessa två sfärer är att akademien dessutom diskuterar terrorism ur ett historiskt perspektiv. De menar på att begreppet funnits länge (vissa hävdar sedan 1793) och fungerat som benämning på en samling olika grupper med olika politiska inriktningar. Några av de som hävdar att ensamvargsterrorism är en del av terrorism skriver om att idén om den hämndlystna mannen som propagerar sitt budskap genom våldshandlingar, har funnits under alla tidsepoker och i varje kultur. Media däremot nämner inte den historiska aspekten utan rapporterar om ett här och nu utan att dra några betydande historiska kopplingar. Detta ger läsaren bilden av att det är ett nutida problem.

En tredje skillnad, och som även liknar den första skillnaden jag nämnde, är att akademien även diskuterar frågan om hur vi kan nå konsensus kring begreppets betydelse och ifall vi ens kan göra det. Akademien skriver om hur begreppet egentligen är socialt konstruerat och att en definition måste nås som dessutom är global, då det är ett globalt problem. Akademien lyfter även frågan om vem det är som ska ha definieringsmakten när det handlar om att definiera terrorism. Media däremot diskuterar inte hur vi kan nå konsensus alls utan, som jag skrev innan, behandlar det som ett redan klarlagt begrepp. En fjärde skillnad är att media diskuterade mycket frågan om ifall terroristen var ”en av oss”. Som nämnt i föregående kapitel var det här en del delade åsikter. En del menade att han inte var som någon av oss medan andra påstod att han definitivt var som en av oss och en man som Norge föstrat. Dessutom ifrågasatte media det faktum att Breivik

blev så uppmärksammas och hävdade att han, trots likheter med islamistiska fundamentalister, behandlades helt annorlunda än vad dessa gör i media. Om terrorister som ”en av oss” är inget som akademien skriver nämnvärt om.

En femte skillnad mellan media och akademien är att akademien skriver om att det som är distinkt för terrorister är att de riktar in sig på civila, till skillnad från politiska eller militära mål. Detta är också något som skiljer dem från andra grupper, som exempelvis gerillasoldater. Att det behöver vara civila mål för att vara terroristdåd är inget media nämner. En avslutande skillnad är att media undersökte mycket mer om terroristens psyke och hans personlighet. Som tidigare nämnt fick detta stor uppmärksamhet i medias rapporteringar av Breivik. Dock, då jag inte gjort en massiv studie på akademien, kan jag inte utesluta att detta är en komponent i deras undersökningar av terrorism. Men det jag kan se är att det oavsett verkar ha större utrymme i media.

Sammanfattning

Jag har i min analys kommit fram till att jag i min jämförelse mellan akademien och media har funnit sex likheter och sex skillnader mellan dessa två. De sex likheterna är hyfsat grundläggande och handlar om att det är en politisk handling där avsikten är det centrala. Båda akademien och media skriver både om s.k. ensamma supermän men de diskuterar också båda frågan om ifall dessa tillhör en kommunitet. Dessutom lyfter de båda fram internet som en viktigt möjliggörande faktor för dessa männen och skriver om att terrorister kan ha olika politiska bakgrunder. Skillnaderna mellan dessa är desto intressantare. Några mindre skillnader är att akademien går djupare kring att uttyda begreppet och vill koppla det historiskt genom att nämna vissa grupper genom historien som terroristgrupper samt att akademien skriver om att distinkt för terrorister (och som särskiljer dem från andra politiska grupper) är att de riktar in sig på civila. En av de stora skillnaderna i medias och akademins förståelse av begreppet terrorism är att akademien skriver mycket om dess svårdefinierbarhet medan media behandlar begreppet som om dess betydelse redan är tydlig. Medan akademien skriver långa texter där de väger vad som kan räknas in i begreppet, behandlar media detta på ett mer ytligt plan. Media nämner endast att olika terrorister behandlas och ses på olika, men de diskuterar aldrig att begreppet i sig skulle vara oklart. Därför diskuterar heller inte media, till skillnad från akademien, om hur vi skulle kunna nå konsensus kring en betydelse av begreppet.

Något som är tydligt distinkt i medias rapportering av terrorism i fallet Anders

Behring Breivik är att mycket utrymme gavs till frågan om ifall Breivik var psykisk sjuk. Men trots flera uttalanden från experter och rättspsykiatriker råder det stor oenighet om det. Ibland kunde man nästan urskilja en vilja hos vissa artiklar och personer som nämns i dem, att säga att det handlade om psykisk ohälsa och på så sätt göra händelserna mer begripliga. För annars blir frågan ”är det något fel i vårt samhälle?” desto mer framträdande. Frågan om Breiviks psykiska hälsa är även relaterad till frågan om ifall Breivik var ”en av oss”, vilken också diskuterades flitigt i medias rapportering. Den här aspekten går också att tydligt att koppla till min teori. Boydston och Glazier skriver i sin artikel ””*A Two-Tiered Method for Identifying Trends in Media Framing of Policy Issues- The Case of the War on Terror*” om hur vi bryr oss mer om nyhetshändelser ifall de händer nära oss och ifall de eventuellt kan påverka oss. Det faktum att det diskuterades så mycket om ifall Breivik kunde anses vara ”en av oss” beror på att det hände nära oss och att gärningsmannen såg ut som ”oss” genom sitt blonda och ljusa utseende. Detta är intressant då terrorism på senare tid oftast kopplas till jihadister. På så sätt avvek Breivik väldigt tydligt från stereotypen av en terrorist. Trots detta skrev media om händelsen som ett terroristdåd och beskrev Breivik som en terrorist.

Media var delad i frågan om Breivik var en del av ”jaget” eller ”de andra”. Media drog in honom i gruppen ”de andra” när de skrev om att han var psykisk sjuk och led av vanföreställningar, att han var en ensam isolerad man som även om han levde i det norska samhället inte nödvändigtvis var en del av det. De kopplade honom till vissa grupper, personer och idéer och på så sätt drog in honom i ”de andra”. Men intressant är att de här också vill definiera det andra genom att bl.a. gå in på vilka de högerextrema är och vad de tycker. Men media drog honom in i ”jaget” när de skrev om honom som en vanlig kille som blivit fostrat av Norge och när de skrev om att han var medveten om vad han gjort och att han gjorde det för att förändra det politiska Norge genom våld. På ytan var det tydligt att Breivik såg ut att tillhöra ”jaget” och därför var det kanske så viktigt i media att förstå varför han vände sig emot det.

Sammanfattningsvis kan vi se att trots vissa likheter mellan hur akademien förstår begreppet terrorism och hur media förstår det, i fallet Anders Behring Breivik, så finns det stora skillnader. De största av dessa är frågan om begreppet terrorisms svårdefinierbarhet och frågan om terroristen var ”en av oss”. Inom frågan om Breivik var ”en av oss” visar media också en delad bild. Hur media väljer att skriva om terrorism och terrorister är dessutom väldigt politiskt. Framst då begreppet i sig är politiskt. Det handlar om politiskt våld och åtgärder som tas mot terrorism är synnerliga politiska. Därför

är media en viktig aktör i förandet av hur allmänheten förstår terrorism, kanske desto mer än vad akademien är. Men trots detta vill jag ändå lyfta akademien med all sin gedigna kunskap och förståelse som en viktig komponent i att hjälpa oss att förstå begreppet. Främst handlar det om att se dessa två sfärer, media och akademien, som två stora pusselbitar som tillsammans hjälper till att bygga förståelsen om vad som är terrorism. Att se dessa som två bitar där den ena skulle slå ut den andra i att definiera begreppet är oproduktivt och då tar man heller inte hänsyn till begreppets komplexitet.

Avslutningsvis vill jag med denna bakgrunden nu blicka framåt. Jag har i denna studie jämfört två stora fält för att se hur de förstå och använder sig av begreppet terrorism. Jag har kommit fram till att de har en hel del likheter, exempelvis tar de båda upp fenomenet de ensamma ”supermännen” och lyfter det politiska som en viktig del av det. Men jag har också funnit en del skillnader mellan dessa två fält som styrker påståendet att det är ett svårdefinierbart begrepp där det inte finns en allmän och allestädes rådande definition. Framtida forskning bör ytterligare ta fasta på denna lucka mellan de två fälten och i synnerhet se på andra terroristfall. Då jag valde att se närmare Anders Behring Breivik har detta självfallet också påverkat vad mina artiklar tog upp. Samma resultat hade inte uppstått om man valde att studera exempelvis en jihadistisk terrorist.

Referenser

Akademiska artiklar:

Boydston, Amber E., Glazier, Rebecca A., "A Two Tiered Method for Identifying Trends in Media Framing of Policy Issues: The Case of the War on Terror", *The Policy Studies Journal*, Vol. 41, No. 4, 2013, s. 707-736.

Ganor, Boaz, "Defining Terrorism: is one man's terrorist another man's freedom fighter?", *Police, Practice and Research*, 2002, vol.3, issue 4, p.287-304.

Hällgren Graneheim, Ulla & Lundman, Berit. *Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures, and measure to achieve trustworthiness*. Nurse Education today 24, 2004, s. 105-112.

Kaplan, Lööw & Malkki, "Introduction the the Special Issue on Lone Wolf & Autonomous Cell Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 2014, Vol. 26, Issue 1, p. 1-12.

Kim, S, Carvalho, J, & Davis, A, "Talking about poverty: News framing of who is responsible for causing and fixing the problem", *Journalism And Mass Communication Quarterly*, 2010, 87, 3-4, p. 563-581.

Schmid, Alex, "Terrorism- the definitional problem", *Case Western Reserve Journal of International Law*, 2004, Vol. 36, Issues 2 & 3 (2004), pp. 375-420.

Weinberg, Pedahzur & Hirsch Hoefler, "The Challenges of Conceptualizing Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, 2004, vol. 16, p. 777-794.

Wilson, Virginia, "Research Methods: Content Analysis", *Evidence Based Library and Information Practice*, 2011, s. 41-43.

Böcker:

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012.

Hoffman, Bruce, *Inside Terrorism*", Columbia University Press, New York, 2006.

Kepel, Gilles, *Jihad: the trail of political Islam*, Tauris, London, 2003.

Kepel, Gilles, *The roots of radical Islam*, Saqi, London, 2005.

Khosrokhavar, Farhad, *Suicide Bombers: Allah's new martyrs*", Pluto, London, 2005.

- Michael, George, *Lone wolf terror and the rise of leaderless resistance*, Vanderbilt University Press, Nashville, Tenn., 2012.
- Roy, Olivier, *Globalized Islam: the search for a new ummah*, Columbia University Press, New York, 2004.
- Roy, Olivier, *The failure of political Islam*, Harvard Univ. Press, Cambridge, Mass., 1994.
- Sageman, Marc, *Leaderless Jihad: terror networks in the twenty-first century*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pa., 2008.
- Sageman, Marc, *Understanding terror networks*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2004.
- Sinclair, Andrew, *An Anatomy of Terror: a history of terrorism*, Pan Books, London, 2004.
- Seierstad, Åsne, "En av oss", Månipocket, Stockholm, 2014.
- Spaaij, R. F. J., *Understanding lone wolf terrorism: global patterns, motivations and prevention*, Springer, Dordrecht, 2012.
- Tilly, Charles, "Terror, Terrorism, Terrorists*", *Sociological Theory*, 2004, Vol. 22, Issue 1, p. 5-13.
- Wight, Colin, *Rethinking Terrorism: terrorism, violence and the state*, Palgrave Macmillan, London, 2015.

Internet:

- Reed, Jason, Obama says "lone wolf terrorist" U.S. biggest threat, *Reuters*, 2011- 08-15. <http://www.reuters.com/article/us-usa-obama-security-idUSTRE77F6XI20110816>. (Hämtad 2016- 05-12).
- Hoffman, Bruce, The Myths of Grass-Roots Terrorism: Why Osama bin Laden Still Matters, *Foreign Affairs*, maj/juni 2008 issue, <https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/2008-05-03/myth-grass-roots-terrorism> (Hämtad 130516).

Primärmaterialet:

- Berge, Lars. Vårt samhälle föder terrorismen. *Svenska Dagbladet*. 2011-08-09. <http://www.svd.se/vart-samhalle-foder-terrorismen> (Hämtad 2016-04-14).
- Can, Mustafa. Breivik-diagnosen är naiv. *Svenska Dagbladet*. 2011-12-08. <http://www.svd.se/breivik-diagnosen-ar-naiv> (Hämtad 2016-04-14).
- Forsström, Anders. Bedöms vara störd- inte sjuk. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/bedoms-vara-stord-inte-sjuk/> (Hämtad: 2016-04-14).

Karam, Salam. Hatet mot demokratin. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-25.

<http://www.svd.se/hatet-mot-demokratin> (Hämtad 2016-04-14).

Kjöller, Hanne. Breivik: Är nazism en sjukdom? *Dagens Nyheter*. 2011-11-30.

<http://www.dn.se/ledare/signerat/breivik-ar-nazism-en-sjukdom/> (Hämtad 2016-04-14).

Lodenius, Anna-Lena. Hur ska vi identifiera de ensamma farliga männen? *Dagens Nyheter*.

2011-07-24. <http://www.dn.se/arkiv/debatt/hur-ska-vi-identifiera-de-ensamma-farliga-mannen/> (Hämtad 2016-04-14).

Löfgren, Emma. Experter: Terrorist är rätt ord. *Dagens Nyheter*. 2011-07-26.

<http://www.dn.se/nyheter/varlden/expertes-terrorist-ar-ratt-ord/> (Hämtad 2016-04-14).

Mannheimer, Lars, Jacobsson, Susanne & TT. Mördarens manifest beskriver attentaten. *Dagens*

Nyheter. 2011-07-24. <http://www.dn.se/nyheter/varlden/mordarens-manifest-beskriver-attentaten/> (Hämtad 2016-04-14).

Mannheimer, Lars. "Min vän Anders" - berättelsen om en mördare. *Dagens Nyheter*. 2011-07-

25. <http://www.dn.se/nyheter/varlden/min-van-anders-berattelsen-om-en-mordare/> (Hämtad 2016-04-14).

Sjöholm, Gustav. Ensamma terrorister besvärande. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-28

<http://www.svd.se/ensamma-terrorister-besvarande> (Hämtad 2016-04-14).

Sjöholm, Gustav & Henzlert, John. Säpo granskar terrormanifest. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-

25. <http://www.svd.se/sapo-granskar-terrormanifest> (Hämtad 2016-04-14).

TT. Åsgård: Breivik är inte galen. *Svenska Dagbladet*. 2011-07-26. [http://www.svd.se/asgard-](http://www.svd.se/asgard-breivik-ar-inte-galen)

[breivik-ar-inte-galen](http://www.svd.se/asgard-breivik-ar-inte-galen) (Hämtad 2016-04-14).